

Інформаційна довідка
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального
процесуального кодексу України та деяких інших законів України щодо
впровадження заходів спрямованих на зменшення неправомірного тиску
на бізнес в Україні в межах кримінального провадження»
*(реєстр. № 11276 від 20.05.2024 р.)**

Анотація. В Інформаційній довідці проаналізовано положення проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та деяких інших законів України щодо впровадження заходів спрямованих на зменшення неправомірного тиску на бізнес в Україні в межах кримінального провадження» (реєстр. № 11276 від 20.05.2024 р.), розглянуто питання необхідності зменшення санкцій у низці кримінальних правопорушень у сфері економічної (господарської) діяльності з метою мінімізації випадків обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. За результатами аналізу визначено ризики законопроекту.

Ключові слова: неправомірний тиск, бізнес, кримінальне провадження, досудове розслідування, економіка, судовий контроль, запобіжний захід, строк оскарження, апеляційна скарга, експертиза.

Метою законопроекту є підвищення гарантій додержання органами досудового розслідування загальних засад кримінального провадження та обмеження можливостей зловживанням службовим становищем під час досудового розслідування, удосконалення процедури судового контролю та судового розгляду у межах кримінального провадження.

Проектом пропонується внести зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК України), Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та Закону України «Про судову експертизу» щодо: зменшення розміру санкцій за вчинення окремих кримінальних правопорушень проти власності та у сфері господарської діяльності; посилення кримінальної відповідальності за завідомо незаконне тримання під вартою та притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності; виключності випадків застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення (лише при підтвердженні розміру матеріальної шкоди (збитків) висновком експерта).

З огляду на викладені в законопроекті пропозиції, вважаємо за доцільне зазначити такі ризики його положень.

По-перше, пропозиція про доповнення статті 422 КПК частиною третьою щодо встановлення 14-денного строку розгляду апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді не узгоджується із приписами частини другої статті 422 КПК України, відповідно до якої апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді розглядається не пізніше як через три дні після її надходження до суду апеляційної інстанції.

Проектом не визначено та не деталізовано зміст поняття «виключний випадок» та умови його настання, що не узгоджується з вимогами правової визначеності та однозначності законодавства.

По-друге, загальна ідея представленою законопроекту – зменшення санкцій за тяжкі та особливо тяжкі злочини у рамках диспозицій таких статей КК України, як: 185 (крадіжка), 190 (шахрайство), 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), 199 (виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів, що існують у паперовій формі, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографічних захисних елементів), 201 (контрабанда культурних цінностей та зброї), 201-1 (контрабанда лісоматеріалів та цінних порід дерев), 201-3 (контрабанда товарів), 201-4 (контрабанда підакцизних товарів), 209 (легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом) за відсутності належного обґрунтування є юридично некоректною.

По-третє, пропонуване зменшення санкцій за вчинення кримінальних правопорушень у сфері економічної (господарської) діяльності не узгоджується із обранням міри запобіжного заходу під час досудового розслідування, оскільки слідчий суддя лише проводить оцінку ризиків щодо підозрюваного, а визнання слідчим суддею ступеня вини, умислу, об'єктивної та суб'єктивної сторони злочину не здійснюється на цій стадії, а лише виключно за результатами судового розгляду на підставі вироку суду. Тобто обрання запобіжного заходу не впливає на зміст кримінального покарання винної особи.

По-четверте, в умовах дії правового режиму воєнного стану послаблення кримінальних санкцій та зменшення строків покарання за злочини економічної спрямованості вбачається недоцільним та передчасним, особливо в умовах активізації процесів, спрямованих на перезавантаження профілюючого правоохоронного органу по боротьбі з економічною злочинністю – Бюро економічної безпеки України. Мінімізація випадків обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою може стати підставою для подальшого переховування від слідства та суду правопорушників, які скоїли особливо тяжкі злочини економічної спрямованості в умовах правового режиму воєнного стану.

По-п'яте, обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є виключною прерогативою слідчого судді, який керується внутрішнім переконанням та суб'єктивним підходом, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних доказів, враховуючи наявні ризики та керуючись наявною правозастосовною та судовою практиками, за результатами розгляду клопотання слідчого (прокурора) про обрання запобіжного заходу (статті 193-194 КПК України).

Пропозиції про доповнення статті 183 КПК України положеннями про встановлення причинно-наслідкового зв'язку між скоєним злочином та розміром заподіяної шкоди, встановлення механізму підтвердження розміру матеріальної шкоди (збитків) на підставі висновку експерта є хибними. Адже організація

проведення судово-економічної експертизи є досить тривалою процедурою, що проводиться на підставі процесуальних документів, а фізично отримати експертні висновки за наслідками її проведення до моменту розгляду в суді клопотання слідчого або прокурора про обрання запобіжного заходу є маловірогідними та проблемними з практичної точки зору.

Одночасно запропоновані новели до статті 101 КПК України ставлять під сумнів будь-який експертний висновок, який апріорі не може ґрунтуватися на умовах, припущеннях або інших відомостях, що не досліджувалися експертом. Оскільки експерт за надання завідомо неправдивого висновку, за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків, а також за розголошення даних, що стали йому відомі під час проведення експертизи, несе кримінальну відповідальність відповідно до статей 384, 385 КК України.

Таким чином, прийняття законопроекту потребує узгодження з нормами чинного КПК України, загальними засадами кримінального провадження, пріоритетами державної кримінально-правової політики, враховувати правовий режим воєнного стану.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*